

munkát fognak végezni, míg velük szemben kialakul egy eltartott szektor, amelynek egyik legfőbb jellemzője az instabilitás lesz.

Végül az évekre elnyúlóan készülő lexikonok, félbemaradó kézikönyvekkel jellemzhető hazai tudományosság apropóján érdemes megemlíteni néhány szervezési kérdést. A szóban forgó monográfia hátterében egy modern tudományszervező erő, a Berlini Egyetem Történeti Antropológiai Interdisziplináris Központja (*Interdisziplinäres Zentrum für Historische Anthropologie*) áll. A központnak – amely se nem tanszék, se nem akadémiai tudományos intézet – 15 állandó és 4 társult tagja van. A professzorok és kutatók társulása gondozza a történeti antropológia című könyvsorozatot, melyből 1988-tól 1997-ig 26 önálló kötet látott napvilágot. (*Reihe Historische Anthropologie*) Emellett – hogy további lényeges feltételeket is megemlítsünk – Wulf professzor a főszerkesztője a *Paragrana* című nemzetközi, történeti antropológiai című folyóiratnak, amely évente két alkalommal jelentet meg tematikus számokat. Ez tehát a háttér, a műhely, ahol a Von Menschen című kötetben közreműködő felszáz tudós folyamatosan együttműködik, véleményt, gondolatot, információt cserél, vitatkozik és mivel az egyetem is „kéznél van”, oktat és újabb tanítványokat nevel, „híveket toboroz”. A kötet lefordításával és megjelentetésével érdemes lenne mifelénk is híveket szerezni ennek a megannyi tekintetben követésre érdemes szemléletmódnak.

(*Vom Menschen: Handbuch historische Anthropologie. [Ed. Christoph Wulf Weinheim]* Basel, Beltz, 1997.)

Pethő László

JÖVŐ ÉS NEVELÉS

„Az a könyv a személyiség, a nevelés és a pedagógiá fejlődési lehetőségeiről szól.” – szól a bevezető mondat. S talán ebben az egy bevezető sorban benne van minden, amit az alábbi hasbokon összefoglalóként le lehetne írni. A könyv írója kiemeli a nevelést, mint gyakorlatot és a pedagógiát, mint elméletet éró kihívásokat és ezekre próbál megoldási módonkat kínálni a személyiség önfeljlesztési lehetőségeinek szemszögéből. Melyek ezek az új kihívások? Milyen kérdésekre kell válaszot keresni? S egyáltalán miért kell megoldási lehetőségek után kutatni? Ez a könyv azért született meg, hogy választ találjon a

21. század sürgető kérdéseire. Nagy József szerint szükségszerű, hogy kiutat keressünk a jelenlegi helyzetből, mivel egy sor olyan (válság)jelenség figyelhető meg, amely felett nem hunyhatunk szemet. Az egyik ilyen jelenség, a globalizáció, melynek kibontakozásával a társadalmak fejlődésük új, kritikus szakaszához érkeztek. A múlt századi tudományos-technikai fejlődés gyökeresen megváltoztatta az egyén életfélételeit, módosította válaszadási-kezelési lehetőségeit. A felgyorsuló és az egész Földet behálózó pénzügyi, gazdasági, informatikai folyamatok az egyénben túl az emberiség egészét érintik. Mindannyiunk érdeke, hogy közös megoldásokat találunk a fokozódó társadalmi és ökológiai problémáakra. Melyek ezek a problémák? A szerző – többek között – megemlíti az évszázadokig összetartó kis közösségek lazuló szálait, a családok, a helyi társadalmak kohéziós erejének gyengülését, mely jelenségek hosszú távon súlyos következményekkel járhatnak, ha nem alakul ki egy új, planetáris értékrend, mely figyelembe veszi az egymástól eltérő kultúrák sajátosságait. Az író feltételezi, hogy a közeljövőben megszilárdul ez a globális értékrend, mely elősegítheti a sajátos szokásrendszerek, értékrendek és ideológiák békés együttelését. Ehhez azonban az kell, hogy a pedagógia elmélete és gyakorlata alkalmazkodni tudjon a gyorsuló társadalmi változásokhoz. Ezzel a kitüreltel el is érkeztünk a következő ponthoz – a nevelés és a pedagógia válságához – mely egyúttal indítálta a 21. század és nevelés című könyv megírását is.

A szerző szerint napjainkban a nevelés, mint gyakorlat és a pedagógiá, mint tudományág válságban van. A múlt század gyors technikai fejlődése lassulóban van, mivel a világ népességének szellemi potenciálja nem nő olyan ütemben, ahogyan ezt a felgyorsult civilizációs fejlődés megkívánna. Néhány évtizede a fejlett és ma már a felzárkózó országokban a középfokú illetve a felsőfokú oktatás expandziójával kielégítették a gazdaság felől érkező szükséleteket. Az élethosszig tartó tanulás szlogenjére fűzve mobilizálták a felnőtt korosztályt is. Az expandzió lehetőségei azonban előbb-utóbb kimerülnek és az információs társadalom növekvő szükségleteit ezen az úton már nem lehet kielégíteni. A szerző szerint megoldást csak az jelenthet, ha az oktatás egész rendszerében növelni lehetne az oktatás, a képzés hatékonyságát, eredményességét. Az oktatás válságánál azonban jóval nagyobb a szociális és a perszonális nevelés válsága, mivel a szociális kohézió fellazulásával a pozitív irányú szocializációs folyamatok eltűnőben vannak. Az oktatási intézmények – ha egyáltalán felvállalják ezt a feladatot –

nem képesek megfelelő mértékben fejleszteni a fel-növekvő generációk szociális és személyes kompetenciáit.

Az ezredfordulón a pedagógia, mint tudományág fordulóponthoz érkezett. A közeljövőben eldől, hogy eltűnik, illetve megmarad szerteágazó empirikus kutatások alig hasznosított adattömegénél vagy megragadja a kínálkozó paradigmaváltás lehetőségét. A pedagógia tudománnyá válása nehéz folyamat és nap-jainkból sem teljes ez a fejlődés, mivel hiányoznak a lényeg megragadását, a folyamatos haladást vég-követő, értékelhető elméleti alapok. A pedagógia mellett felnövő interdiszciplinák – habár „segédtudományként” neveződtek meg – segíthetik a paradigmaváltás megvalósulását. A pedagógiai pszichológiá, a pedagógiai szociálpszichológia, a pedagógiai szociológia, valamint a pedagógiai antropológia mind-mind megindultak a tudománnyá válás útján és a közelmúltban a forrástudományok talaján egy sor új, korszerű ismeretet, tudást halmoztak fel. Ezekre a tudáskészletekre a pedagógianak is szüksége van, hatékony integrálásukkal létrejöhetsz a ki-kerülhetetlen paradigmaváltás. Ez a váltás pedig egyben elősegítheti az oktatás és a nevelés válságának a megoldását.

Az ezredforduló pedagógijáját érintő rövid hely-zelfeltárás után a szerző azokat a lehetőségeket keresi, melyek megmutatják a többirányú válságból kivezető utat. A mű hátralévő részeiben sorra veszi a lehetséges megoldásokat, kezelési módokat, melyekre a 21. században felnövekvő generációknak szüksége lehet.

A könyv a bevezető összegző ismertetésen túl három fő részre tagolható. minden egyes fejezet a nevelés különböző ágaival foglalkozik. Az oktatási intézményekben domináló értelmi nevelésen felül az író kiemelt figyelmet szentel a szociális- és a perszonális nevelésnek. Maga a személyiség és a személyiséget alakító szocializációs rendszer hierarchikus komponensrendszer, a pedagógia pedig csak akkor vállhat értelmező tudománnyá, ha ezzel összefüggésben hierarchikus multidiszciplinává fejlődik. A pedagógia eddig szinguláris diszciplináként működött és elsősorban leíró, előíró tudomány volt. A kialakuló diszciplinák révén sok tudást átvett a forrástudományokból, de ezek legtöbbször alkalmazásuk voltak és így nem épültek be szervesen az elméletalkotásba. Most elérkezett az idő, hogy magába integrálja a személyiség és a szocializációs rendszer szintjeit kutató diszciplinák pedagógiai jelentőségű elemeit, hasznosítható eredményeit. Így egy olyan hierarchikus multidiszciplinára alakulhat ki, mely a jelzett paradigmaváltással már önmagában is képes megállni

helyét a tudományos életben és válaszokat tud adni a 21. század globalizációs kihívásaira.

A pedagógia paradigmaváltásának lehetséges irányait, módjait a neveléstudomány kutatói évek óta keresik. Nagy József a komponensrendszer elméletét tartja az egyik követendő megoldásnak, mivel ez lehetővé teszi a személyiség és a szocializációs rendszer újraértelmezését. Az újraértelmezéssel párhuzamosan ezek a rendszerek megismertetőképpé, érthe-tőbbé válnak és így a pedagógiai interdiszciplinákban felhalmozódó ismeretek hatékonyabb integrálására nyílik lehetőség. A komponensrendszer szerepe éppen abban áll, hogy egy eszközöt nyújt egy távolabbi cél - a pedagógia megújulása - elérése érde-kében.

A komponensrendszer olyan hierarchikus rendszer, melynek összetevői maguk a komponensek, s ezeknek szintén lehetnek komponenseik, elemi alkotórészeik. A komponensek folyamatosan keletkeznek, módosulnak és bomlanak egy átfogóbb rendszer részeként. Egy ilyen rendszer annál komplexebb, minél többszintű a belső felépítettsége és ezáltal fejlődőképesebb, adaptívabb környezetéhez. Egy komponensrendszer tehát akkor fejlődik, ha növelni tudja komplexitását és egyre strukturáltabbá alakítja komponenseit. Komponensrendszer például minden elő-lény, az egyén, az egén személyisége, a faj, az egész ökológiai rendszer, a bioszféra stb. A komponensrendszer organizmusként működik, alkotórészei folyamatosan újratermelik önmagukat, melyek vagy le-bomlanak, vagy a rendszer viszonylag tartós komponenseivé alakulnak. Egy állandó kölcsönhatás játszódik le, a keletkezés az átalakulás és a felbomlás folyamata. Ez a folyamat azonban csak a nagy átfo-gó rendszer „kódja”, belső szabályai szerint történhet, miáltal egy sajátos funkcionális viszony alakul ki a szerveződési szintek között. Egy adott szerveződési szint csak alsóbb szintjei révén működhet, mozgásterét azonban a felső szerveződési szintek je-lölik ki. A hierarchiában tehát az alsóbb szintek járulnak közvetlenül hozzá a működéshez, a felsőbb szintek pedig a viselkedés korlátozását, hatókörét képe-zik. Így lehetővé válhat, hogy a szerveződési szintek (pl.: személyiség, szocializációs rendszer) megismerésével foglalkozó diszciplinák értelmezési tartományukat ne csak egy adott szintre szűkítsek le, hanem az eredményesebb megismerés és hasznosítás érdekében az alsóbb és a felsőbb szerveződési szinteket együtt kutassák. A szerző szerint pedagógiai szempontból - a tudományos megismerés új módszerén túl - azért nagy jelentőségű ez az elmélet, mert az egyén, mint személyiség és azt létrehozó szocializációs és perszonálizációs rendszer - kom-

ponensrendszer. Így az elmélet segítségével ezek a rendszerek megismerhetőbbé, átláthatóbbá válnak és ezzel együtt további fejlesztésük - a neveléselmélet szempontjából is - eredményesebb lehet.

A komponensrendszerk és komponenseik azonban csak a létüket biztosító kompetenciák révén létezhetnek. A létfenntartás funkcióit tehát a rendszer alkotórészeket működő különböző kompetenciák töltik be. Ilyen kompetencia lehet például; a kognitív kompetencia, a szociális és a személyes kompetencia. A kompetencia egy meghatározott funkció teljesítésére való alkalmasság. Az alkalmasság pedig a döntések és a kivitelezések révén érvényesül. A döntések feltétele a motiváltság, a kivitelezés a képesség - írja a könyv szerzője.

Minden élőlény elsődleges létfunkciója a túlélés. Az ember esetében ez kiegészül életminőségének megőrzésével és javításával. Milyen tényezőktől függ ennek a törekvésnek a sikeresége? Elsősorban az egyén személyes és szociális kompetenciáinak fejlettsegégtől függ, hogy törekvései miként érvényesülnek. Ezeken a képességeken felül azonban nélkülözhetetlen az információfeldolgozásra való képesség, melyet más szóval kognitív kompetenciának is nevezhetünk. E három általános kompetenciából a munkamegosztás során több ezer ún. speciális kompetencia alakult ki, mint például a foglalkozás, a szakma, a hobbi stb. A személyiség három alapvető kompetenciája együtthal kijelöli a 21. századi nevelést, a pedagógia számára a kikerülhetetlen feladatot. Ezek a következők: a kognitív kompetencia fejlesztése vagy másnéven az értelmezésre nevelés; a szociális kompetencia fejlesztése, a proszocialitásra nevelés, a személyes kompetencia fejlesztése, az öneflejtésre nevelés; s végül a speciális kompetenciák fejlesztése, a szakma művelésére nevelés.

A könyv a személyiség általános kompetenciáit tárgyalja részletesen, mégpedig annak tükrében, hogy ezeknek a komponensrendszernek a megismerésével a későbbiekben lehetőség nyílik a fejlesztés eredményességének a javítására. A szerző célja, hogy ezeket az irányokat megmutassa.

A szerző legelőször a kognitív kompetencia jellemzőit írja le és ezzel párhuzamosan fejlesztési módjait is vázolja. A kognitív kompetencia olyan információkezelő készség, mely az információk felvételével, feldolgozásával, új ismeretek kialakításával járul hozzá az emberi egyed életminőségének javításához. A köznyelv értelemként határozza meg ezt a szakszót. A nevelés egyik feladata éppen abban áll, hogy az értelemre, az értelmezésre nevelje a felnövekvő generációkat. Ehhez azonban először tisztaiban kell lennie a kognitív kompetencia sajátos je-

gyeivel, például azzal, hogy ez a rendszer öröklött és tanult komponensekből áll. A kutatások szerint az értelem fejlődése az öröklött kognitív rutinok sajátosságaitól erősen függ, így a pedagógia számára fontos ezeknek alaposabb ismerete.

Az 1960-as években induló „kognitív forradalom” tudáskészlete jelentős mértékben segítette a nevelés szempontjából lényeges kognitív komponensek működésének, szerveződésének megértését. Számos kutatás boncolgatta a pszichikum, az érteleм belső folyamatait, s így mára már olyan új ismereteknek lehetünk birtokában, melyek alapvetően meg változtatják szemléletünket a gondolkodás, a tanulás folyamatairól stb. Ez az új látásmód utat mutathat a pedagógianak ahhoz, hogy mely kompetenciákat, készségeket érdemes fejleszteni, hogyan kell elősegíteni a kognitív motívumok létrejöttét. Az intézményes értelmi nevelés célja ettől kezdve elsősorban nem az ismeretek átadásában van, hanem a képességek, készségek fejlesztésében, az értelmezésre nevelésben. Ez a feladat tapasztalati úton, kizárolag spon-tán szocializáció által nem valósítható meg. Az értelmező szint csak szándékos intézményes nevelés sel érhető el - írja a szerző.

A könyv Kognitív kompetencia fejlesztése című részében tanulmányozhatjuk az ún. PDP-modellt (Parallel Distributed Processing), olvashatunk a különböző kognitív (pl. egységesfelmérő, szófelmérő, viszonyító stb.) rutinokról, azok pedagógiai jelentőségről. Itt - kihasználva az egyszerűbb értelmezés lehetőségét - inkább a különböző típusú kognitív készségeket említeném meg. Az emberben öröklötten illetve tanultan többséféle kognitív készség van jelen. Az egyik ilyen a merev kognitív készség, mely zárt és feltételfüggetlen. Ez annyit jelent, hogy az egymást követő rutinok közé nem ékelődnek be mások és az előző rutin eredményétől nem függ, hogy azután mi következik. Ezek például minden-napos tevékenységeink, a kifejezések, szólasok, a memoríterek, a történelmi évszámok stb. Az oktatási intézmények többnyire hatékonyan fejlesztik ezeket a készségeket, de nagyobb jelentőséget tulajdonítanak ezeknek a szükségesnél, mivel sokszor csak a véletlenben műlik, hogy a hatalmas mennyiségi adathalmazból mi állandósul kognitív készséggé.

A ciklikus kognitív készségek nyitottak, mivel a ciklusok korlátlanul ismétlődhetnek és az előzőhez hasonlóan feltétlenfüggetlenek. Ide sorolható a járás, a számlálás, mint olyan készség, melyet egy előző rutin váltott ki. A szerző írása szerint ennek a készségnak az optimális elsajátítása 2-10 éves korra tehető. A fejlődés spontán folyamat és a gyerekek között megfigyelhető fejlődésbeli különbségek min-

denhol jelentősek. A rugalmas kognitív készségek korlátozott számú komponensből állnak és működésük az előző komponens eredményétől függ. A rendszer leállhat, útraindulhat, új készségek léphetnek be a folyamatba. Rugalmasságát ezen felül a referenciaiképhez való kapcsolódásnak köszönheti. Ilyen készség az ételkészítés, de a helyesírási készség is, ahol több ezer vizuális referenciaiképet hasznosítunk. A komplex kognitív készségek nagyszámú egyszerű készségekből, rutinokból állnak. Az elemek egy átfogó tevékenységet szolgálnak és ennek tartalmától függően lép együk vagy másikuk működésbe. Ide tartozik az írás, az olvasás, a következtető gondolkodás, a mértékváltás stb. A kognitív készségek egy összefüggő, logikus rendszert alkotnak. Nagy József szükségesnek tartja, hogy a rendszer egészét és a különböző kognitív készségek elsajátítási folyamatait feltáró kutatások jöhessenek létre. Pedagógiai szempontból ez alapvető jelentőségű lenne, elsősorban a fejlesztési irányok megtalálása érdekében.

A következő fejezetekben a kognitív képességek rendszerét összegzi a rendelkezésére álló tudományos ismeretek alapján. A komponensrendszer négy alapvető összetevőjét különbözteti meg – a gondolkodási képesség, a tudásszerzés képessége mellett a kommunikációs és a tanulás képessége. A tanulás komplex képességének sajátossága, hogy komponensrendszerként képes átfogni a többi kognitív készséget. Fejlettsége pedig a rendszerét alkotó kognitív képességek fejlettségtől függ, melyek speciális pedagógiai módszerekkel hatékonyan fejleszthetők. A tanulás képessége abban is különbözik a többtől, hogy a folyamat során olyan pszichikus aktivitás játszódik le, amelynek során a pszichikumban tartós változás következik be.

A kognitív motívumok rendszere és fejlesztése című fejezet kiemelt figyelmet érdemel. A szerző célja, hogy a motivációs folyamatokra irányuló kutatások eredményeit felhasználva – a pedagógia nézőpontjából – összegyezzé a kognitív motívumok fejlődési tendenciáit. Ebben a részben nemcsak arra találhatjuk meg a választ, hogy hogyan lehet rávenni a diákokat a tanulásra, hanem arra is; hogyan lehet a kognitív-, tanulási motívumokat fejleszteni. Ha ez utóbbit sikerül a gyakorlatban megvalósítani, akkor megvan a remény arra, hogy a tanulás belső késztetéssé válik, mely hosszú távú, hatékonyabb eredményeket hoz.

A kognitív motívumrendszernek négy (al)rendszerét ismerhetjük meg; konkrétan a gondolkodási motívumok, a tudásszerző motívumok, a kommunikációs motívumok és a tanulási motívumok összetételevel ismertet meg a szerző. Ezek közül az első-

leges tudásszerző motívumok keltették fel érdeklődésemet. Ide tartozik az ingerszükséglet, a kíváncsiság, az érdeklődés. Az iskolai nevelésnek alapvető érdeke, hogy a gyermekben öröklöttem meglévő kíváncsiság energiaforrásait kihasználja, leépülését megakadályozza. „A legfontosabb feltétel hogy ne hagyjuk a gyerekeket unatkozni.” – írja Nagy József. Az iskola feladataként jelöli meg, hogy a szülőkkel és a helyi civil szervezetekkel karoltve fejlesztő hatású foglalatosságot tudjon kínálni a különböző életkorú gyerekeknek, fiataloknak. A szerző a személyiségsfejlődés egyik legnagyobb gátjának a semmittevést, a feladatnélküliséget és a céltalan lődörgést tartja. Az új ismeretek iránti érdeklődés felkeltése és fenntartása – köztudottan – a pedagógusok egyik kiemelt törekvése. A könyv szerint az oktatási intézmények nevelési feladata ennél differenciáltabb. A cél az, hogy néhány szakterületen mély, erős érdeklődés alakuljon ki a tanulóban, de ezzel együtt több másodlagos érdeklődés is jöjjön létre. A tudásszerző motívumok leírásánál a szerző fontosnak tartja az alkotásvágy és a játékszeretet szerepét a fiatalok életről. Az iskolák nagy része azonban nem szentel ennek elég figyelmet, csak néhány alternatív iskola fejleszti tudatosan a gyerekek alkotásvágyát. Az alkotótevékenység pedig kiválthat egy felfokozott aktivitást (flow), mely nagyon hatékony tanulást eredményez. A tanulási motívumok (elsajátítási motívum, tanulási sikervágy és kudarcfelelem, a kötődés, tanulási igényszint, tanulási ambíció, a tanulás gyakorlati értéke, továbbtanulási szándék, tanulási életprogram, önfeljlesztési igény) olvasásakor eddig megszerzett ismereteink új megvilágításba kerülnek. Az író reményei szerint azonban nem merül ki ebben továbblépési törekvésünk, hanem a gyakorlatban is megvalósulnak ezek a célok. A kognitív készségek és képességek fejlesztése című fejezetben mutatja azokat a pedagógiai módszereket, eszközöket, melyek segítségével a elérhető az értelmezésre nevelés magas szintje. Ebből a nagy témaöröből – kognitív kompetencia fejlesztése – végül kiemelnék egy ismert jelenséget, a funkcionális analfabétizmus problémáját. A kutatások szerint a kognitív képességek csak sok év alatt érik el a kívánt fejlettséget. Ha az iskola nem tud, vagy nem szándékozik megfelelő idő szakítani ennek fejlesztésére, akkor tanulók tömege fog – a 21. században is – hiányos kognitív készségekkel kilépni az iskolából. Számodra javulás csak akkor következhet be, ha az alapvető kognitív készségeket mindaddig fejlesztjük – függetlenül a tanuló életkorától – míg az optimális szintet el nem éri – írja a szerző.

Nagy József a könyv hátralévő részében részletesen ír a nevelésnek arról a feladatáról, melyet az oktatási intézmények többsége tudatosan nem vállal fel. A proszociális értékrend elfogadására és az önfeljlesztési igényre nevelés a kognitív készségek fejlesztésénél nagyobb kihívást jelent a pedagógusok számára. Ez a feladat azonban csak akkor vállalható, ha a pedagógia tudomány kutatásai eredményeként módszereket, eszközöket nyújt a gyakorlat számára. A kiindulópont – miért fontos a proszocialitásra nevelés? A 21. század lazuló társadalmi kötődési, az antiszociális tendenciák akkor haladhatók meg, ha a felnövekvő nemzedéket pozitív szocializációs hatások érik. Az író hipotézise szerint a kultúrális evolúció eredményeként a proszocialitás (olyan erkölcsi szokás- és értékrendszer, amely az egyén és a másik fél érdekeit egyaránt figyelembe veszi) fokozatosan tért hódít a világban. A szocialitás skáláján az antiszociális meghaladva, a lojalitáson keresztül az emberiség eléri és elsajátítja a proszocialitás értékrendjét. Az iskola azonban eddig kevés lehetőséget tudott nyújtani a tapasztalati szintű proszocializációs hatások befogadására. A 21. század nevelési gyakorlatában már tudatosan kell fejleszteni a tanulók szociális kommunikatív képességeit, az együttműködési készséget, a csoportmunkában való hatékony közreműködés képességét, a demokratikus vezetés és a sportszerű versengés (fair play) képességet is. A szerző fontos szerepet szán a kötődési háló fejlettségének, mert ez nagymértékben meghatározza az egyén szociális viselkedését, értékrendjét és ezeken keresztül életminőségét. A tanárok, tanítók hozzáállása meghatározó, hogy milyen szintű kölcsönösségen alapuló (másodlagos) kötődési hálók alakulnak ki az iskolán belül. Ez nemcsak a szociális viselkedést befolyásolja, hanem jelentősen kihat a kognitív képességek fejlődésére is. Ebben a témaörben alig született kutatás, így a neveléstudomány kevés hasznosítható ismeretet, tudást tud nyújtani a gyakorló nevelők számára.

Az emberek közti együttműködés fejlesztésének hatékony terepe lehetne az iskola, ahol céltossz csoportfoglalkozásokkal, nagy- és kiscsoportok kombinálásával megvalósítható a csoportlátre nevelés. A

csoportméretek meghatározásában az etológiai és a szociálpszichológiai kutatások nyújtanak segítséget. Nagy József szerint egy oktatási intézmény tanulónak száma optimálisan 120–130 főt tenne ki, ebben a 25–35 fős létszámú osztályok, 4–6 elemi csoportból állnának össze. Egy elemi csapat, melynek összetétele heterogén és önkéntes jellegű, ideális csoportunknak lebonyolítására. A falusi osztatlan osztályok szintén elemi csoportként működnek és a pedagógus ebben a körben optimálisan tud alkalmazkodni a tanulókhhoz. Kiterjedt kutatások eredményei bizonyítják, hogy az osztatlan pedagógiai módszerrel jobb eredmények érhetők el. Itt a tanulók változatos formában tanulnak és a különböző korcsoportok egymás szocializációs hatását is megélik.

A pedagógia alapfunkciója a személyiségefjelődés segítése. Az iskolai nevelés szándékos szocializációs hatásával hatékonyan hozzájárulhat ahhoz, hogy a felnövekvő generációkban kifejlődjön az önfeljlesztés igénye. Ez a végző cél, melyet elérhet a pedagógus, hogy az iskolapadból kilépőknél ne zároljon le soha az önfeljelődés, a tanulás, az ismeretek gazzdagításának igénye. A könyv utolsó fejezete adja meg a válaszokat a „hogyan” kérdéseire. A lényeg az, hogy a diákokban az előnyös személyes motívumokat kell erősíteni és a hátrányos – az önpusztító jellegű – komponenseket lebontani. Az együttműködésre nevelésnek nem ellentmondva – a szerző kiemeli az önállóságra nevelést, mint az önfeljlesztés felé tett első lépést. Így fogalmaz: „A nevelés végcélja, hogy az önállóság növekedésével, az önfeljészítő személyiséggé válás elősegítésével önmagát fokozatosan fölöslegessé tegye.”

A 21. század társadalmi, gazzdagási kihívásait a pedagógia csak akkor képes kezelni, ha újáértelmezi önmagát, megújul és beépíti az interdiszciplinál kutatási eredményeit. A szerző a könyv megírásával megettette az első lépést, melyet továbbiaknak kell követni. A pedagógia, mint tudományág így töltheti be feladatait, mely – többek között – a személyiségefjlesztés megismérését és a nevelői munka eredményességét szolgálja.

(Nagy József: XXI. század és nevelés. Budapest, Osiris, 2000.)

Imre Nóra